

ПРАВОСУДДЯ: ФІЛОСОФСЬКЕ ТА ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Рецензія: **Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення**: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С. П. Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стівба. – К., 2009. – 316 с. (Бібліотека Міжнародного часопису «Проблеми філософії права»)

Актуальність дослідження зумовлена насамперед тим, що сучасний стан і проблематика правосуддя в Україні потребують глибокого філософського осмислення, оскільки без цього осмислення неможливо зрозуміти справжній сенс правосуддя в нашому житті та перспективи його подальшого розвитку. Слід підкреслити, що дана праця є першою в українській науці, яка ставить проблематику правосуддя на філософський рівень і тим самим суттєво підвищує рівень наукової рефлексії щодо цього складного юридичного явища.

Колективна монографія присвячена актуальним проблемам правосуддя, вирішити які її автори пропонують за допомогою різноманітних підходів. Застосування цих підходів дозволяє виявити багатоманітність і складність правосуддя як такого юридичного явища, в рамках якого відбувається взаємодія і конфронтація права і реальності, норми і факту, цінності та інтересу.

Вартий уваги підхід авторів до філософії правосуддя як до прикладної філософії права. Історичний огляд представляється не як перелік цитувань, а, радше, як намагання представити розвиток ідеї правосуддя та її здійснення в історії правничої думки, а також в юридичній практиці.

У роботі обґрунтовується необхідність розмежування понять правосуддя та судочинства. Водночас виявляється і взаємозв'язок цих понять – правосуддя також розглядається як справедливе судочинство. Цей підхід вельми значущий, оскільки він указує на природно-правову основу правосуддя, на його аксіологічний вимір. Можна сказати, що судочинство (наприклад, корумповане судочинство), яке позбавлене «волі до справедливості» не є правосуддям, а є за своєю суттю антиправовим явищем, що руйнує суспільство.

У роботі широко представлено філософсько-правові підходи до осмислення правосуддя, без яких неможливо розкрити зміст і сутність правосуддя.

Так, правосуддя проаналізовано з позицій фундаментальної онтології, тобто правосуддя розглядається як певний, специфічний вид буття. При

цьому вказуються на властивості цього буття в контексті інших філософсько-правових підходів.

Монографія містить розділ, присвячений герменевтичному підходу в здійсненні правосуддя, який надзвичайно важливий з огляду на те, що правосуддя входить у наше життя, починає функціонувати лише за допомогою відповідного праворозуміння та інтерпретації. Здійснювати правосуддя – означає також зрозуміти його сенс і правильно інтерпретувати норми права, які торкаються правосуддя.

Дослідження правосуддя у світлі соціонормативної етнографії дає нам можливість указати та висвітлити ті особливості українського правосуддя, які зумовлені специфікою етнічної ментальності нашого народу.

Окремий підрозділ присвячено юснатуралістичним підходам у конституційному правосудді України. Це надзвичайно важливо, оскільки у сучасний період у рамках українського судочинства відбувається боротьба між позитивістським світоглядом, який значна кількість українських суддів успадкувала від старої радянської системи, та новим природно-правовим світоглядом, який, на жаль, ще не отримав у практиці судочинства належного визнання. Розвиток цього природно-правового світогляду, який, на наше переконання, тільки і може стати фундаментом українського правосуддя, відбувається з великими труднощами та перешкодами, головною причиною яких є недостатньо високий філософсько-правовий рівень більшості українських суддів. У цьому плані дана колективна монографія могла б суттєво сприяти підвищенню цього рівня або принаймні вказати українським суддям на необхідність відповідної філософсько-правової рефлексії над конкретними буденними питаннями судочинства.

У монографії представлено дослідження правосуддя та судової правотворчості, їх гармонійного взаємозв'язку, проведено розрізнення понять «правосуддя» і «судова правотворчість». Ця монографія допомагає позбавитися упередженості на предмет самого поняття «судова правотворчість», властивій деяким вітчизняним юристам, які

знаходяться під впливом радянсько-позитивістської тези стосовно того, що суд нібито лише застосовує, а не творить право. Насправді суддя не може не творити право, хоча і відбувається це в певних рамках, визначених законодавцем.

Не можна оминати увагою і те, що в цій монографії висловлюються досить критичні погляди стосовно того стану, в якому знаходиться українська система судочинства. Урахування цих поглядів з боку законодавців і суддів дало б можливість створити якісно нову систему українського правосуддя, яка б викликала довіру і повагу з боку населення.

Водночас хотілося б додати, що, на нашу думку, в дану монографію (можливо, в наступному виданні) доцільно було б ввести окремий розділ з проблематики політики правосуддя, в основі

якого знаходилася б методологія політики права, розроблена Львом Петражицьким. Саме механізми політики правосуддя могли б допомогти в реалізації цінностей та ідеалів правосуддя в суспільній свідомості.

Дану колективну монографію підготовлено колективом молодих українських філософів і теоретиків права, які успішно досліджують проблеми правосуддя на засадах плюралізму наукових підходів у провідних центрах юридичної науки та освіти України. Можна сказати, що значення цієї колективної монографії полягає в тому, що вона є своєрідним філософсько-правовим і науковим маніфестом нового покоління українських філософів і теоретиків права, яким, будемо сподіватися, належить майбутнє у справжній українській науці.